

הקדמה לסוגיית "שנים אוחזין"

שהוא שלו בודאי. ומשום כך, כאשר בא אדם אחר ותובע ממנו את החפץ בטענה שהוא שלו, הרי כל זמן שלא יוכיח התובע בראיות ברורות לבית דין שהחפץ שלו – אין הוא יכול להוציא את החפץ מיד ה'מוחזק' בו, כיון שחזקה בידינו שכל מה שתחת יד אדם הוא שלו, ולכן ודאי שהחפץ שייך למחזיק!

ואפילו אם מביא התובע עדים שהחפץ היה שלו בעבר, יכול המוחזק לומר, אכן החפץ היה שלך בעבר, אלא שמכרתו לי, או שנתתו לי במתנה.⁽¹⁾

בגדר חזקה זו – יש הסוברים⁽²⁾ שהיא "חזקה המבררת", שהחזקתו בחפץ מהווה ראיה ודאית שהחפץ שלו הוא. וכן מוכיח לשון הגמרא לקמן [ג א] 'אנן סהדי' [אנו עדים] שמה שתפוס בו שלו הוא – ומשמע שבירור זה הוא בדרגת עדות, וזהו בירור ודאי⁽³⁾.

אך יש הסוברים שאין חזקה זו מהווה הכרעה ודאית שהחפץ הוא של המוחזק בו, אלא הוא ספק, ומכל מקום, דין הוא שאין מוציאים מיד מי שמחזיק בחפץ. והרי זה ככל חזקת ממון רגילה, שאין מוציאים מיד התפוס, כמו שנבאר לקמן.

מצינו כמה וכמה הלכות חלוקות, כיצד יש לנהוג או להכריע, כאשר יש ספק על חפץ, או על נכס, מי הוא בעליו.

יש ספיקות שנפסק בהם דין 'יחלוקו' [כמו במשנתנו], ויש שנפסקית בהם ההלכה ש'המוציא מחבירו, עליו הראיה'.

כמו כן, יש ספיקות שפוסקים בהם 'כל דאלים גבר', ויש שנפסק בהם 'יהא מונח עד שיבא אליהו'.

להלן יתבאר החילוק בין סוגי הספיקות לפי שיטות הראשונים, ומתוך כך יתבאר גם דין המשנה.

כאמור, משנתנו עוסקת ב"ספק ממון", שנפסק בו דין חלוקה.

א

"המוציא מחבירו עליו הראיה"

טעם הדין, וגדרו

הוצאה מ"תפוס", בדבר שהוא ספק

הוצאה בגזל

דעת סומכוס

טעמו של סומכוס

כל חפץ הנמצא ביד אדם, הרי זה בחזקת

2. עי' באבהא"ז פ"ג מגניבה ה"י, ובפ"ח מטוען ונטען ה"ז.

3. אמנם בשיטה מקובצת לקמן דף ו' מבואר

1. והיינו שמוחזק מועיל אף נגד 'חזקת מרא קמא', אך בכגון דא ישבע המחזיק שבועת היסת, כמבואר ברמב"ם פ"ח מטוען ונטען ה"א.

ורב אשי סובר שהוא נלמד מן הסברא 'מאן דכאיב ליה כאיבא אזיל לבי אסיא', כמו שסברא פשוטה היא שהכואב לו כאב הולך לרופא, כך סברא פשוטה היא שאין התובע יכול להוציא את החפץ או הממון מן התפוס בו מספק! וחזקה זו [בין אם נלמדת מן הפסוק ובין אם נלמדת מסברא] אינה חזקה המבררת את הספק, אלא ענינה שבמצב של ספק אי אפשר להוציא את הממון מידי המוחזק. (6)

מדוע אין חשש גזל בתפוס

בעיקר הדין שביארנו שגם במקום שאין חזקה ודאית בכל זאת נאמר הדין שהמוציא מחבירו עליו הראיה. יש להקשות, כיון שאין החפץ שלו בודאות אם כן הרי יש כאן ספק גזל, וספיקא דאורייתא לחומרא, וכיצד יכול התפוס להשתמש בחפץ.

יש שביארו שכיון שנפסק שאין מוציאין מידו, אנו דנים בו לכל דיני התורה כאילו הוא שלו! ואף על פי שאין זה בודאות שלו, מכל מקום לא אסרה תורה משום גזל אלא אם בדיני הממונות נפסק שאין החפץ שלו, אבל אם בדיני ממונות נפסק שהחפץ שלו [אף שהפסק היה מחמת ספק] אין כאן חשש גזל (7).

מצינו מקום נוסף שבו נאמר דין "המוציא מחבירו עליו הראיה" אף במקום שאינו תפוס בחפץ. והוא במקום שברור לנו שלפני לידת הספק היה החפץ שייך לאחד מהם, דהדין הוא שאין מוציאין מידו כיון שהוא בחזקת "מרא קמא" ועל חבירו עליו הראיה (4).

'תפוס' [בספק]

יש מקום נוסף שבו נפסק 'המוציא מחבירו עליו הראיה', וזאת, אף על פי שודאי לנו שאין תפיסת המוחזק בחפץ מורה על בעלותו.

[דוגמא לכך – כאשר נולד לישראל ולד בהמה בכור, הרי הוא ניתן לכהן. ואם הולד הוא ספק בכור, אינו צריך ליתנו לכהן, שכן הישראל, שהולד נולד ברשותו, הוא תפוס בולד, והמוציא מחבירו עליו הראיה.]

במקרה זה, ברור שאין תפיסת הישראל מורה על בעלותו, שהרי הספק הוא אם הוא בכור, ובכל זאת גם במקרה זה הכהן נחשב 'מוציא מחבירו', כיון שבפועל הישראל תפוס בחפץ, ולכן, על הכהן להביא ראיה].

ונחלקו בגמרא (5) מהו מקור הדין הזה – רבי שמואל בר נחמני לומד זאת מפסוק.

6. עי' נתיבות המשפט סי' ל"ד ס"ק ט"ו, ובפנ"י כתובות ע"ב, ועוד הרבה אחרונים.

7. קונטרס הספיקות כלל א' סימו ו' ועי' שערי יושר שער ה' פרק א' שהאריך בדבריו. ועי' שם מש"כ הגרשש"ק שכל זכותו אינה אלא לעצם ההשתמשות בממון, אבל לגבי דינים המסתעפים מן הקניין עדיין הדבר ספק.

בשם הר"ן שלשון "אנן סהדי" לאו דוקא וכדלקמן.

4. כמבואר לקמן ק – א דגם בעומדת באגם סוברים רבנן "המוציא מחבירו עליו הראיה" ועי' לקמן דיש דיעות בראשונים שלא נחלק סומכוס על רבנן אלא במקרה זה.

5. בבא קמא מ"ו – ב.

ונחלקו ראשונים בדעת סומכוס, ר"י סובר [הובא בתוס' לקמן ק א ד"ה הא מני וכן הוא בעוד ראשונים], שגם במקום שהנתבע מוחזק בפועל מוציאים מידו ויחלוקו. אבל רשב"ם [שם, וכן סוברים עוד הרבה ראשונים] סובר, שכל דברי סומכוס נאמרו רק במקום שהחפץ הנדון עומד באגם ואין הנתבע מוחזק בו אלא שיש לו עליו 'חזקת מרא קמא' ובמקרה זה יחלוקו. אבל אם הנתבע מוחזק בו מודה סומכוס שאומרים בזה 'המוציא מחבירו עליו הראיה', ומוסיפים התוס' שלדעת רשב"ם הסובר שמודה סומכוס במוחזק דהמוציא מחבירו עליו הראיה — זהו דוקא אם הנתבע טוען ברי, אבל אם טוען הנתבע שמא אף אם הוא מוחזק מוציאין מידו ויחלוקו.

טעמו של סומכוס

בטעמו של סומכוס כתבו התוס' [ב"מ צו ב] שאין הוא חולק על המושג חזקה בממון, אלא שהוא סובר שממון המוטל בספק הרי זה כאילו שניהם מוחזקים בו, וכששניהם מוחזקים בו גם לחכמים חולקים [וכמשנתנו עי' לקמן].

ונחלקו בגמרא⁽¹¹⁾ בדעת סומכוס — יש הסוברים שלא אמר סומכוס את דבריו אלא כשהתובע טוען ברי לי שהחפץ שלי והנתבע טוען רק שמא, אבל כשגם הנתבע וגם

וה'נתיבות המשפט'⁽⁸⁾ כתב טעם אחר — שאף על פי שספק הוא אם החפץ שלו, מכל מקום אין כאן איסור גזל, משום שלא אסרה תורה אלא גזל ודאי ולא גזל ספק! והוסיף שם ה'נתיבות המשפט' שבמקום שברור שהספק לא יתברר לעולם, זוכה התפוס בודאות בחפץ, שהרי גם אם החפץ שייך לתובע, כבר התייאש הוא ממנו.

דעת סומכוס

אף על פי שאמרנו שאם החפץ תפוס ביד אחד מהנידונים — על התובע להביא ראיה. זהו דוקא בספק שנולד רק מחמת טענותיהם⁽⁹⁾, והיינו במקום שבלי טענות הבעלי דינים אין כאן ספק לפנינו. אבל במקום שיש דררא דממונא, והיינו שגם אם הבעלי דינים לא יטענו כלום יהיה ספק לפנינו, [דוגמא לכך — המחליף פרה בחמור וילדה הפרה, ולא ידוע אם הפרה ילדה קודם ההחלפה או אחר ההחלפה, שהרי אם ילדה לאחר ההחלפה הוולד שייך לבעל החמור — במקרה זה אין צורך בטענותיהם ליצור את הספק, שהרי גם בלא טענותיהם יש ספק ברור לפנינו] — במקרה זה נחלקו סומכוס וחכמים דעת חכמים שגם במקרה זה 'המוציא מחבירו עליו הראיה', וסומכוס סובר⁽¹⁰⁾ שבמקרה זה יחלוקו!

8. בתשובה שהובאה בשו"ת חמדת שלמה או"ח סימן ב'.

9. לפי פירושם של התוס' בדררא דממונא עי' תוס' לקמן ב ב ד"ה היכא, ושיטת רש"י עיין

לקמן דף ב ב בהערה מספר.

10. ב"מ קא במשנה ועי"ש בגמרא הא מני סומכוס היא.

11. לקמן ק א ובב"ק לה ב ועי' לקמן ב ב.

וידוע לחקור⁽¹⁴⁾, האם 'כל דאלים גבר' הוא פסק הלכה שמי שגובר על חבירו ותופס את החפץ, הרי החפץ שלו! ולפי צד זה לאחר שתפס אחד מהם את החפץ שוב אין חבירו יכול לחזור ולתפוס ממנו. שהרי ברגע שתפס הראשון את החפץ נפסק שהחפץ שלו, ושוב אי אפשר להוציא ממנו. [וכן כתב הרא"ש בבא בתרא פרק ג' סימן כ"ב, שאין השני יכול לחזור ולתפוס ממנו] —

אך אפשר לפרש דין זה באופן אחר — שאין כאן 'פסק' שמי שתופס את החפץ הרי זה שלו. אלא שבית דין מסלקין את ידיהם מדיון זה וממילא כל דאלים גבר. ולפי זה גם אם תפס האחד עדיין יכול חבירו לתפוס חזרה ממנו, משום שאין כאן 'פסק' שהספינה שייכת לתופס. [וכן הוא שיטת תוס' לקמן דף ו א ד"ה והא הכא, שהשני יכול לחזור ולתפוס].

במקום ששני הצדדים תפוסים בחפץ המסופק — אין אומרים 'כל דאלים גבר' כמו שיבואר לקמן אות ד'.

ג

'יהא מונח עד שיבא אליהו'

ישנם ספיקות שנפסק בהם שאף אחד מהנידונים אינו מקבל את החפץ או הממון, ויהיה מונח עד שיבא אליהו!
דוגמא לזה — שנים שהפקידו אצל אחד,

התובע טוענים ברי, מודה הוא לחכמים שהמוציא מחבירו עליו הראיה. ויש הסוברים שגם בברי וברי אמר סומכוס שיחלוקו.

ב

'כל דאלים גבר'

דין זה מצאנו בגמרא בבא בתרא [לד ב], גבי ספינה שעמדה בים, ובאו שנים וכל אחד מהם טען שהיא שלו, בטענה שירש אותה מאביו. ונפסק שם בגמרא 'כל דאלים גבר' — ופירוש דין זה הוא שבית דין מסלקין את ידיהם מן הספינה וכל מי שאלים מחבירו בכח או בראיות⁽¹²⁾ הוא הזוכה בספינה. — [ושם אי אפשר לפסוק 'המוציא מחבירו עליו הראיה', שהרי אף אחד מהם אינו תפוס בספינה, ואין כאן 'מוציא מחבירו' — אך במקום שאחד מהצדדים תפוס בחפץ שוב אין אומרים כל דאלים גבר אלא 'המוציא מחבירו עליו הראיה'.]

וטעם דין זה של 'כל דאלים גבר' מבואר ברא"ש בסוגיין, שמי שהחפץ שלו הוא מוסר נפשו להעמיד את שלו בידו.

דין זה של כל דאלים גבר נאמר רק במקום שאין "דררא דממונא", והיינו במקום שכל הספק נוצר רק מחמת טענותיהם, אבל אם יש ספק לבי"ד אף ללא טענותיהם אין אומרים "כל דאלים גבר".⁽¹³⁾

דררא.

14. עי' קובץ שיעורים בבא בתרא אות קנ"ב וכאבן האזל פרק ט' מהל' טוען ונטען הל' ז'

12. כן כתב הרשב"ם בבא בתרא דף לד א וכן הוא ברא"ש בסוגיין.

13. כמבואר בכ"ב לה — ב וע"ש בתוס' ד"ה

שהפקידו ששם אחד מהם ודאי רמאי שהרי רק אחד הפקיד מאתיים – במקרה זה אומרים 'יהא מונח עד שיבא אליהו', אבל במקום שאין ודאי רמאי [דוגמה לזה הוא שנים אוחזין בטלית, שאפשר ששניהם הגביהו יחד וכל אחד סבור שהוא הגביה ראשון ולכן טוען כולה שלי אך אינו מתכוון לרמות⁽¹⁹⁾] אז הדין הוא שיחלוקו!⁽²⁰⁾

מדוע אין אומרים 'כל דאלים גבר'

בדין זה ש'יהא מונח עד שיבא אליהו', נתקשו הראשונים מדוע אין אומרים בזה 'כל דאלים גבר'.

וכתבו התוס' בבבא בתרא [לג ב ד"ה ההוא] שדין 'כל דאלים גבר' נאמר רק במקום שהחפץ עומד במקום הפקר ואינו נמצא תחת רשות אדם. אבל אם החפץ נמצא תחת רשות אדם שוב אין מוציאים את החפץ לומר בו 'כל דאלים גבר', ולכן במנה שלישי שהממון נמצא אצל השומר, שוב אין מוציאים את הממון מרשותו כדי לעשות כל דאלים גבר!⁽²¹⁾

זה הפקיד מנה [מאה זון] וזה הפקיד מאתיים, ולאחר זמן שבאו ליטול את הפקדון כל אחד מהם טען שהוא הפקיד את המאתים, והנפקד אינו זוכר מי הפקיד את המאה ומי הפקיד את המאתים – נחלקו תנאים⁽¹⁵⁾. דעת חכמים שכל אחד מהם מקבל מנה [כי סכום זה ודאי הופקד על ידי כל אחד מהם] והמנה השלישי שעליו יש ספק יהא מונח עד שיבא אליהו ויאמר של מי הוא⁽¹⁶⁾. ודעת רבי יוסי היא שכל הכסף יהיה מונח עד שיבא אליהו⁽¹⁷⁾.

ומבואר בסוגיא לקמן [ג א] שלדעת חכמים דין זה הוא רק במקום שאין החלוקה יכולה להיות אמת' כגון במנה השלישי שהוא ודאי של אחד מהם ולא יתכן שהוא שייך לשניהם⁽¹⁸⁾, אבל במקום שהחלוקה יכולה להיות אמת [דוגמא לזה שנים אוחזין בטלית, שיתכן ששניהם הגביהו יחד את הטלית, ובאמת הטלית שייכת לשניהם] – במקרה זה אין אומרים 'יהא מונח עד שיבא אליהו' אלא 'יחלוקו' – ולדעת רבי יוסי דין זה נאמר דוקא במקום שאחד מן הנידונים ודאי רמאי, כגון גבי שנים

ד"ה ונראה.

19. עפ"י פירוש התוס' ג א ד"ה התם.

15. לקמן לו א.

20. ושיטת רש"י, שאף לרבנן במקום שיש ודאי רמאי אין אומרים שיחלוקו. וביארנו כל זאת בארוכה בדף ג א הערה מספר 8.

16. עפ"י רש"י שם עמוד ב' ד"ה פסידא.

21. זהו הביאור הפשוט בדברי ריב"א שם. ויש שפירשו שאין כוונת ריב"א לומר שכל מקום שהחפץ נמצא תחת רשות אדם אין מוציאים אותו לומר 'כל דאלים גבר', ורק במנה שלישי אין אומרים כל דאלים גבר, משום שהחפץ נמצא ביד שומר, והשומר חייב בשמירת החפץ עבור

17. וביאור שיטת רבי יוסי, עיין לקמן בפירוש 'חברותא' לדף ג א. ומבואר בגמרא לקמן לו א שכל מחלוקת רבי יוסי וחכמים היא רק במקום שהפקידו שניהם את כספם בכריכה אחת, ע"ש.

18. דאין דרך שיקנה האחד לחבירו את החצי [תוס' ב א ד"ה ויחלוקו].

ד

'יחלוקו'

ביאור הדין – צורת התפיסה – טעם החלוקה – מדוע אין אומרים כל דאלים גבר – מדוע אין אומרים יהא מונח.

דין זה מבואר במשנתנו, שנים האוחזין בטלית וכל אחד טוען כולה שלי – יחלוקו בשבועה⁽²²⁾. וביארו רש"י והתוס' שסיבת החלוקה היא משום ששניהם תפוסים בה וכוחם שווה בטלית – ומהותה של תפיסה זו וגדר החלוקה יבואר לקמן.

צורת התפיסה

מבואר בגמרא לקמן [ז א] שאם היה כל אחד מהם תפוס בחצי הטלית ממש, אין צריכים להשבע. שהרי גם אם לא ישבע אין חבירו יכול לתבוע ממנו את החצי שתפוס בו דהמוציא מחבירו עליו הראיה! – ומה שמבואר במשנתנו שעליהם להשבע זהו משום שאין כל אחד מהם תפוס בחצי הטלית ממש, אלא כל אחד תפוס בקצה הטלית, וכיון ששניהם תפוסים בקצה הטלית, יחלוקו בשבועה.

טעם החלוקה – וגדרה

האחרונים האריכו לחקור, מהו טעם החלוקה במשנתנו – האם מחמת תפיסה זו שתופסים בקצה הטלית, נחשב כל אחד מהם כתפוס בחצי טלית ולכן חולקים. – שהרי אם היה כל אחד מהם תפוס בפועל בחצי טלית, אז היינו תולים בודאות שכל אחד מהם בעלים על חצי, ד'חזקה כל מה שתחת יד אדם שלו הוא' [וכמו שביארנו לעיל אות א'] – כך גם כששנים אוחזין בקצה הטלית, הרי זה כאילו כל אחד מהם תפוס ממש בחצי הטלית ואנו תולים בודאות שכל אחד מהם בעלים על חצי טלית. –

אך אפשר לומר שכל אחד מהם נחשב מחמת תפיסתו זו כאילו הוא תפוס בכל הטלית. וטעם החלוקה הוא, שכיון ששניהם תפוסים בכל הטלית, בתורת פשרה נפסק שיחלוקו. ולפי צד זה אין החלוקה במשנתנו חלוקת ודאי, אלא הוא חלוקה מספק.

ורבים מן האחרונים דייקו מדברי התוספות [ב א ד"ה ויחלוקו] שתפיסתם זו נחשבת כאילו כל אחד מהם תפוס ממש בחצי הטלית, וחלוקה זו אינה מחמת פשרה, אלא היא מעיקר הדין, דכיון שכל אחד תפוס בחצי הטלית – חזקה מה שתחת יד אדם

תפוס אין אומרים כל דאלים גבר כמו שביארנו למעלה.

22. ושבועה זו תקנת חכמים היא שלא יהא כל אחד הולך ותוקף טליתו של חבירו. כמבואר לקמן ג א.

המפקיד, ולכן אי אפשר להוציא את החפץ מרשותו לומר כל דאלים גבר, כיון שבזה פוגם בשמירתו. ובאמת שלשיטת התוס' בסוגיין [ב א] אין כלל קושיה מדוע במנה שלישי אין אומרים כל דאלים גבר, שהרי שיטת התוס' שהנפקד תופס עבור שניהם את הממון, ובמקום שיש

שניהם בקצה הטלית מורה שלכל אחד יש בעלות בטלית, אך מהיכן אנו יודעים שלכל אחד מהם יש חצי, ואולי לאחד יש ג' רבעים ולשני רבע, שהרי גם במקרה זה אותו שיש לו רבע היה תופס בקצה הטלית להוכיח את בעלותו. וכן הקשה עוד קושיות⁽²⁵⁾ על שיטה זו, ועיין שם מה שביאר. –

ובעיקר חקירה זו אם בשנים האוחזין בטלית אם נחשב כל אחד כתפוס בכל הטלית או בחצי טלית – יעוין בקובץ שעורים ח"ב סימן ט' בארוכה. [ושם הוכיח שדעת התוספות היא שכל אחד תפוס בחצי, וכמו שביארנו].

מדוע בשנים אוחזין בטלית לא אומרים כל דאלים גבר

התוספות [ב א] ד"ה ויחלוק, הקשו מדוע בשנים האוחזין בטלית וכל אחד טוען כולה שלי – נפסק שיחלוקו. ואילו בבבא בתרא לגבי הספינה שכל אחד טוען כולה שלי נפסק כל דאלים גבר. [וכמו שהבאנו לעיל אות ב'.]

ותירצו התוספות, שאין דמיון בין המקרים. משום שספינה העומדת בים אין אף אחד מוחזק בה, ולכן נפסק 'כל דאלים גבר'. אך

שלו הוא⁽²³⁾. וכמו שכתבו התוספות בלשונם 'דחשיב כאילו יש לו בה בודאי החצי, דאנן סהדי דמאי דתפיס האי דידיה הוא'.⁽²⁴⁾

ובאמת שכן הוא משמעות הגמרא לקמן ג א שמבואר בגמרא שבמשנתנו אנן סהדי [אנו עדים] שלכל אחד יש חצי מהטלית, ומלשון זה משמע שישנה תפיסה גמורה לכל אחד בחצי טלית ולכן אנו עדים שכל אחד מהם בעלים על חצי טלית. [וכן כתב התשב"ץ ח"א סימן ע"ד בביאור דברי הגמרא].

אמנם בשיטה מקובצת [לקמן ו א] הביא שיש המבארים שמה שכתוב בגמרא אנן סהדי הוא לאו דוקא. וכן בש"ך סימן ע"ה מבואר שמה שכתוב בגמרא 'אנן סהדי' אין הפירוש שאנו עדים שכל אחד מהם תפוס בחצי הטלית אלא כוונת הגמרא שאחר שבית דין פסקו להם דין חלוקה, אז אנו עדים שכל אחד בעלים על חצי מהטלית מכח פסק בית הדין, אך קודם פסק הדין אין כאן מצב ברור לפנינו שלכל אחד יש חצי – ולדבריו אין הוכחה מדברי הגמרא לשיטת התוספות.

ובחידושי הגאון רבי שמעון שקאפ סימן ד' הקשה על דברי התוספות שאף שתפיסת

עליו הראיה ואמאי בעינן שבועה, וצ"ע.

24. וכן משמע מדברי רש"י לקמן [ג א ד"ה אנן סהדי], אך מאידך מדברי רש"י לקמן ב ב ד"ה בשבועה משמע שכל אחד מהם תפוס בהכל.

25. דצ"ע ממה שהקשו התוס' לקמן שבזה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי, מדוע אין אומרים שאין ספק מוציא מידי ודאי, ולכאורה

23. כך ביאר את דברי התוספות בקובץ שיעורים ח"ב סימן ט' – וכן משמע מלשון התוס' בבבא בתרא לד ב וזה לשונם: דכיון ששניהם מוחזקים, אין לנו להניח שיגזול האחד לחבירו, דחשיב כאילו אנו יודעים שיש לשניהם חלק בה, שכל דבר יש להעמיד בחזקת מי שהוא בידו וכו', עכ"ל ובאמת שהדברים צ"ע שאם הוא אנן סהדי גמור אם כן הרי זה ככל המוציא מחבירו

הקדמה

בטלית יהא מונח, יעויין בזה בגמרא לקמן ג
 א, שני חילוקים בין מחלוקת רבי יוסי
 וחכמים במנה שלישי, ששם נפסק יהא מונח
 לשנים אוחזין בטלית. ויעויין שם היטב
 בהערה מספר 8 לענין 'זה אומר אני ארגתיה
 וזה אומר אני ארגתיה.

בשנים האוחזין בטלית הרי כל אחד מהם
 תפוס בחלק מהטלית, ובמקרה שיש 'תפוס'
 אין אומרים כל דאלים גבר, אלא כל אחד
 מהם מקבל מה שתפוס בו.

ולענין מדוע אין אומרים בשנים אוחזין

לחלוק בשווה שהרי יש אנן סהדי — ובאמת
 מכח קושיה זו הוכיח בשיטה מקובצת בשם
 הרשב"ץ שכל אחד מוחזק בכולה.

אם אנו תולים בודאות שלכל אחד מהם יש חצי
 טלית, אין זה כלל ספק. וכן הקשה שלפי זה גם
 בזה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי עליהם

מסכת בבא מציעא

פרק שנים אוחזין

מתניתין:

וכמו כן, אם באו לפני בית דין שני אנשים כשהם אוחזין בטלית אחת — זה אומר כולה שלי, שאני קניתי מידי המוכר, (3) וזה אומר כולה שלי, אני הוא זה שקניתי, ואתה חטפת מידי לאחר שקניתי —

יחלקו את הטלית ביניהם, בשבועה. (4) ולכן —

זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה. צריך הוא להישבע שיש לו חלק בטלית זו, (5) ושבעלותו זו היא, לכל הפחות, על חצי טלית. (6), וזה ישבע שאין לו בה פחות

א-ב שנים אנשים, שבאו לדין בפני בית דין, כאשר שניהם אוחזין (1) בטלית, וטוען כל אחד מהם לבעלותו עליה:

זה, האחד מהם, אומר: הטלית כולה שלי, כי אני מצאתיה, הגבתיה, קודם שהגבתה אתה.

ואילו זה, השני, אומר: הטלית כולה שלי היא, משום שאני הוא זה שמצאתיה והגבתיה תחילה, ואתה חטפת מידי לאחר שזכיתי בה. (2)

3. כמסקנת הגמרא, שהסיפא מדברת במקח וממכר. וטעם החלוקה וגדרה, עיין בהקדמה.

4. וטעמה של שבועה זו יבואר לקמן בגמרא.

5. כמבואר בגמרא לקמן ה ב שצריך לישבע שיש לו בה חלק. ע"ש.

6. אך אינו נשבע בפירוש שחציה שלו, שהרי טוען שכולה שלו, ואם ישבע "חציה שלי" הרי לדבריו הוא נשבע לשקר. וכן אינו נשבע "כולה שלי", שהרי אין תועלת בשבועתו זו, כיון שגם אם ישבע, הוא לא יקבל את כל הטלית. ולכן תקנו נוסח זה של שבועה, שאין לו בה פחות מחציה, לפי שבנוסח זה אינו סותר דיבורו שאמר 'כולה שלי', ומאידך, אינו נשבע על יותר מחצי הטלית!

1. אחיזה זו אינה אלא בקצה הטלית, ואינם אוחזים בחצי ממש, כמבואר בגמרא לקמן ז א — ועיין בהקדמה.

2. וכתב הרא"ש, שמדובר כאן שמצאו את הטלית בעיר שרובה עכו"ם, שאם לא כן חייבים להכריז ולהשיב את האבידה לבעליה. ובשערי יושר שער ד' פרק ח' ובאמרי משה סימן ל"ז הוכיחו מדברי הרא"ש שאבידת עכו"ם הרי היא של המוצא אותה, ודלא כב"ח יו"ד סימן קמ"ו, הסובר שאבידת עכו"ם מותרת רק לענין זה שאינו חייב להשיבה, אך אין היא שייכת למוצא אותה. ומהרא"ש מוכח, שלא כדבריו. שהרי הוא מעמיד את משנתנו באבידת עכו"ם, ומשמע במשנה שהטלית שייכת למוצא אותה. וכן לקמן בגמרא מבואר שאם תקף אחד את חברו והוציא מידו — מוציאין מידו ומחזירים לבעלים. ומוכח שהזוכה בטלית הוא בעלים גמורים.

מחציה — ויחלוקו! (7)

שלשה חלקים מהטלית [החצי שאין עליו עוררים, וכן הרבע שמקבל מדין יחלוקו שנפסק על (8) חציה השני של הטלית], וזה האומר חציה שלי נוטל רביע, שהוא חצי מחציה של הטלית שאותו תבע.

היו שנים רוכבין על גבי בהמה, או שהיה אחד רוכב על גבי הבהמה ואחד מנחיג את הבהמה ואינו רוכב על גביה, זה אומר הבהמה כולה שלי, וזה אומר הבהמה כולה שלי — זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה — ויחלוקו!

[דין זה דומה לדין הראשון של המשנה, ובגמרא יתבאר מה חידשה לנו המשנה בדוגמא זו יותר מהרישא].

ומוסיפה המשנה דין נוסף:

בזמן שהם מורדים שלכל אחד מהם יש לו חצי טלית, או שיש להן עדים (9) שלכל אחד

ואולם, אם זה אומר "כולה שלי", וזה אומר "חציה שלי" — הרי כיון שהדין ודברים ביניהם אינו אלא על חצי טלית, כי זה שאומר "חציה שלי" מודה שהחצי הנותר שייך להאומר "כולה שלי", נמצא שהדיון ביניהם הוא רק על חצי טלית, לכן עליהם לחלוק את אותו החצי שעליו הם דנים.

ומשום כך, האומר "כולה שלי", שהוא נוטל שלושת רבעי הטלית [החצי שאין עליו עוררים שייך לו בודאות, ועוד חצי מן החצי (רבע)], שעליו הם חלוקים, הוא נוטל מדין "יחלוקו!"]. ישבע שאין לו בה פחות משלשה חלקים, והיינו, שלכל הפחות שלשה רבעים מן הטלית הם שלו, והאומר "חציה שלי" ישבע שאין לו בה פחות מרביע, שלכל הפחות רבע מן הטלית, הוא שלו.

ולאחר השבועה: זה האומר כולה שלי נוטל

7. וכתבו התוס', הסיבה שחלוקים, היא, משום שהיו שניהם תפוסים בה. אך אם לא היו תפוסים בה היה הדין 'כל דאלים גבר', ועיין בהקדמה באריכות.

9. הגרעק"א תמה לפי השיטות הסוברים שעד המסייע לנתבע פוטר אותו משבועה, מדוע אמרה המשנה שיש להם "עדים", לשון רבים, והרי אף אם יש להם עד אחד, שוב אין הם נשבעין, שהרי 'עד המסייע, פוטר משבועה'. ותירץ, שאכן גם אם יש עד אחד הם אינם נשבעים, ומה שאמרה המשנה 'עדים', הכוונה היא שיש "עדות" המועילה לפוטרם משבועה. והרש"ש תירץ, דאף לשיטות שעד המסייע פוטר משבועה, מכל מקום, כאן, כיון שגם לבעל דין השני יש עד האומר כדבריו, וכשיטת הרש"ש

8. והקשו התוס', מדוע אין נאמן זה שטוען חציה שלי במיגו שהיה יכול לטעון כולה שלי, שהרי אם היה טוען כולה שלי היה מקבל חצי מן הטלית, ואם כן נאמין לו היום שטוען חציה שלי במיגו שיקל לטעון כולה שלי. ותירצו, שבחצי השני [שעליו דנים] שניהם מוחזקים בשווה, ואם נבא להאמין במיגו להאומר חציה שלי הרי עלינו להוציא מחבירו שגם הוא תפוס בטלית — ומגו להוציא לא אמרינן! — והנמוקי יוסף תירץ על קושית התוס' דכאן לא שייך לומר מיגו, משום שיסוד דין מיגו הוא

אומר אני מצאתיה ולכן כולה שלי, וזה
אומר אני מצאתיה ולכן כולה שלי.

ומקשינן: אם אמנם יש כאן רק טענה אחת,
מדוע כפלה המשנה בלשונה 'אני מצאתיה,
וכולה שלי'?

וליתני "אני מצאתיה", היה לו לתנא לשנות
את מה שטוען "אני מצאתיה בלבד", ואנא
ידענא, וממילא היינו יודעים, דטוען כולה
שלי. שהרי אם הוא מצא את הטלית, ודאי
היא שלו.

ומתריצין: אי תנא, אם היה התנא שונה
"אני מצאתיה" בלבד [בלי 'כולה שלי'], הוה
אמינא, הייתי אומר, "מאי" מצאתיה —
שהטוען "אני מצאתיה, אין כוונתו לומר
שמצא ועשה בה קנין, אלא כוונתו לומר —
"ראיתיה"⁽¹¹⁾ בלבד, ולא עשה בה מעשה
קנין. ואם היה נאמר במשנה כך, היינו

מהם מגיע חצי טלית⁽¹⁰⁾ — חולקין בלא
שבועה.

ובגמרא יתבאר מה החידוש בזה, הרי
פשיטא שאם אין ויכוח ביניהם או שיש
עדים, שאין צורך בשבועה!

גמרא:

הגמרא דנה: למה לי למתנא, מדוע לו לתנא
לכפול ולשנות במשנה, גם "זה אומר אני
מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה", וגם "זה
אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי.

ליתני חדא, היה די לו לשנות רק דוגמא
אחת מביניהם!?

ומתריצין: חדא קתני! אין כאן שתי
דוגמאות נפרדות, אלא הוא מקרה אחד שזה

טוען שהוא הגביה לבדו, ולדבריו, העד פסול,
ואינו פוטרו משבועה. מה שאין כן בשני עדים,
אף שהבעל דין מכחישן, ופוסלן לגביו, מכל
מקום, זהו רק לגבי עצמו, אבל כלפי בית דין,
יש להם ברור גמור על פי עדותם, ואין צורך
בשבועה. ועיי"ש עוד שביאר באופן אחר.

והרש"ש כתב, שכל אחד הביא עדים
שהטלית שלו. והוסיף, אף על פי שמבואר בש"ך
ששני כיתי עדים המכחישות זו את זו אינן
פוטרות מחיוב שבועה, מכל מקום, כיון
ששבועה זו תקנת חכמים היא שלא יהא כל אחד
הולך ותוקף טליתו של חברו — אם כן, במצב
שאינו שכיח כגון זה, שבאו שני כיתי עדים
לסייע לבעלי דינים [וכת אחת היא עדות שקר],
לא תקנו חכמים את דבריהם.

11. ובביאור ההוה אמינא, שמאי מצאתיה
ראיתיה, מבואר ברש"י [ד"ה בעלמא] משום

בביאור המשנה עיין בהערה הבאה], אם כן יש
כאן שני עדים המכחישים זה את זה ועדותם
בטילה, ושוב אין אחד מהם פוטר משבועה. עוד
כתב הרש"ש לתרץ שבאמת מועיל גם עד אחד,
ומה שכתבה המשנה 'עדים' בלשון רבים, הוא
משום שלכל אחד מהם יש עד, ובסך הכל הם
שני עדים. ועיין בהערה הבאה מה שתירץ בזה
הבית הלוי.

10. בבית הלוי חלק ג' סימן ל"ה אות ב' נסתפק
בכוונת המשנה, האם יש להם עדים שהגביהו
יחד את הטלית, או שלכל אחד מהם יש שני
עדים המעידים שהטלית שלו. וכתב הבית הלוי,
שלפי הצד הראשון מיושבת קושיית רבי עקיבא
איגרו שהובאה בהערה הקודמת, משום שאי
אפשר לומר שיש עד אחד המעיד ששניהם
הגביהו יחד, שהרי הבעל דין מכחיש את העד,
ובכך הוא פוסלו להעיד עבורו, שהרי הוא עצמו

למידים מזה, שאף על גב דלא אתאי לידיה, שלא הגיעה הטלית לידו ולא עשה בה קנין, בכל זאת, בראיה בעלמא קני.

לכן תנא "כולה שלי", שמלשון זה משמע שהוא טוען על הטלית שהיא שלו בחזקה גמורה, לפי שעשה בה קנין, ללמדינו — דבראיה, לא קני!

ומקשינן: ומי מצית אמרת, היאך יכול אתה לומר, שהיה מקום להעלות על הדעת לפרש את כוונת המשנה כך, ולומר, מאי "מצאתיה" — ראיתיה בלבד, בלא מעשה קנין!?

והא, הרי אמר רבנאי, במקום אחר, שמשמעות המילה "ומצאתה", דאתאי לידיה משמע, שהגיעה לידו ממש, והיינו, שעשה בה מעשה קנין, ולא שקנאה בראיה בעלמא.

דברי רבנאי נאמרו לגבי הכתוב בפרשת השבת אבידה [דברים כב, ג], "וכן תעשה לחמורו, וכן תעשה לשמלתו, וכן תעשה לכל אבידת אחיך אשר תאבד ממנו, ומצאתה. לא תוכל להתעלם".

ובמסכת בבא קמא [ק"ג ב] דורשת הגמרא מפסוק זה שאין חיוב להשיב לגוי את אבידתו, שהרי נאמר "לכל אבידת אחיך", ללמדנו שרק לאחיך אתה מחזיר אבידתו, ואין אתה מחזיר לכנעני!

ומקשה שם הגמרא, מנין לנו שבא הכתוב למעט שאין להשיב לגוי את אבידתו, ואולי

המיעוט של "אחיך" בא רק לומר שאין צורך לטרוח ולהרים את אבידת הגוי כדי להשיב לו, אבל אם באה כבר האבידה לידו של הישראלי, יתכן והוא חייב להחזיר לו אותה!?

ומתרץ על כך רבנאי, שבהכרח הפסוק הזה שממעט גוי, מדבר על אבידה שכבר באה לידו. שהרי נאמר שם, "ומצאתה", ומשמעותה של מילה זו — דאתאי לידיה משמע, שכבר הגיעה האבידה לידו. וכיון שמפסוק זה נתמעט גוי, בהכרח שגם אם באה אבידת גוי לידו, אינו צריך להשיב לו.

נמצינו למדים מדברי רבנאי, שפירוש המילה "מצאה", הוא דבר שכבר בא לידו, ואם כן קשה, היאך יתכן היה לפרש בכוונת המשנה שאמרה "אני מצאתיה", שהכוונה ל"אני ראיתיה" אך לא באה לידי?

ומתרצינן: אין, אכן "ומצאתה" דקרא, שנאמר בפסוק — דאתא לידיה משמע! משמעותו היא, שכבר הגיעה המציאה לידו [וכמו שאמר רבנאי].

ומיהו, התנא במשנתנו, אם לא היה מוסיף ואומר "כולה שלי", היינו אומרים כי מה שאמר "אני מצאתיה", הכוונה ל"אני ראיתיה", ואף על פי שבלשון התורה "מצאה" משמעותה היא שכבר הגיע לידו, מכל מקום היינו אומרים שהתנא, לישנא דעלמא נקט [נקט כלשון העולם] ולא כלשון התורה, והרבה בני אדם שראו מציאה, הרי

שההוא אמינא הייתה משום שלשון המשנה הוא 'אני מצאתיה' ולא 'אני הגבתייה'. ועיין ריטב"א.

שלא מצינו באף מקום שמציאה נקנית בהגבהה בלבד. וברמב"ן הקשה על רש"י. וכתב לבאר

ב"אני מצאתיה" הוא "קניתייה", ולא ראיתייה בלבד.

דממשנה יתירה אשמעינן, מכפילות הלשון במשנה, שלמדנו ממנו כי "מצאתיה" פירושו "קניתייה בקנין גמור", נלמד שבכל מקום שנאמר במשניות לשון "מציאה", אין הכוונה לראיה בלבד, אלא למעשה קנין. היות דראיה בלבד, לא קני, עדיין לא נקנית המציאה בכך.

הגמרא ביארה לעיל, כי מה ששינו במשנה זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה, זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי אין אלו שני מקרים, אלא הוא מקרה אחד שטוען אני מצאתיה וכולה שלי.

ומקשינן: ומו מצית אמרת, כיצד יתכן לומר, שחדא קתני ואין כאן שני מקרים נפרדים אלא הוא מקרה אחד שטוען אני מצאתיה וכולה שלי —

והא "זה וזה" קתני, והרי ברישא שנינו בלשון "זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה", וגם בכולה שלי שנינו בלשון "זה" אומר כולה שלי וכו', ומשמע שזהו חלק נוסף במשנה, כי אם הוא המשך לטענת "אני מצאתיה", לא היה לתנא להוסיף את המילה 'זה', אלא לכתוב 'זה אומר אני מצאתיה וכולה שלי'. וכיון שכתוב 'זה' אומר כולה שלי, משמע שהוא מקרה נוסף, ולא המשך למקרה של זה אומר אני מצאתיה.

ומשום כך דוחה הגמרא שאין כאן מקרה אחד, אלא הם שני מקרים נפרדים (13) ! —

הם מכנים אותה מיד משעת הראיה בשם "מציאה".

ולכן, היינו מפרשים את המשנה כך: מרחזי ליה, אמר "אנא אשכחית", כיון שראה את המציאה, הוא טוען אני מצאתיה, ואף על גב דלא אתאי ליריה, שלא הגיעה לידו ולא עשה בה קנין, ובכל זאת, בראיה בעלמא, ללא מעשה קנין — קני!

משום כך תני הוסיף התנא ושנה בדבריו "כולה שלי", ללמדך דבראיה בעלמא לא קני לה!

ומקשינן: וליתני רק "כולה שלי", ולא בעי "אני מצאתיה"?

מדוע לא אמרה המשנה רק "כולה שלי", ושוב אין צורך לשנות גם "אני מצאתיה" נכי אם היה כתוב רק "כולה שלי", לא היינו טועים לומר שכוונתו לומר שקנה בראיה ללא קנין, משום שלשון "כולה שלי" משמעותו היא שהחפץ הה הוא שלי בחזקה גמורה, בקנין (12).

ומתריצין: אי תני "כולה שלי", ולא היה התנא שונה "אני מצאתיה", הוה אמינא, שבעלמא, בכל מקום דקתני "מצאתיה", היכן ששונה המשנה לשון "מציאה", אין הכוונה לקנין גמור, אלא בראיה בעלמא קני, ואין צורך לעשות במציאה קנין גמור —

משום כך תנא, שנה התנא במשנתנו "אני מצאתיה", והדר תנא, וחזר ושנה עוד "כולה שלי", שלשון זה מגלה שהכוונה

13. עיין רשב"א.

12. עפ"י רש"י לעיל ד"ה תנא.

אמר רב פפא, ואיתימא רב שימי בר אשי, ואמרי לה, ויש אומרים מימרא זו בשם כדי [שם חכם] (14) —

רישא, שנאמר בה "זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה", מדברת במציאה, שמתווכחים ביניהם מי מצא ראשון את המציאה — וסיפא, שנאמר בה "זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי" — מדברת במקה וממכר, שמתווכחים ביניהם מי קנה את החפץ.

וצריכא — וצריך היה התנא לשנות את דינו גם במציאה וגם במקח וממכר, ולא יכלנו ללמוד מקרה אחד מחבירו.

ב-ב דאי תנא מציאה, שאם היה התנא שונה רק 'אני מצאתיה', **הוה אמינא שדווקא במציאה, הוא דרמו רבנן שבועה עליה** חייבוהו רבנן שבועה, **משום דבמציאה מורי התופס מורה היתר לעצמו לתפוס ממי שכבר זכה במציאה לפניו, וטעם הוראת ההיתר הוא — דאמר, חבראי לאו מידי חסר בה** הרי לחברי אין הפסד אם אני אתפוס ממנו שהרי בחנם באה אליו המציאה וגם לא טרח להשיגה, ולכן **איזל אלך אני אתפוס ואתפליג בהדיה ואתפוס גם בטלית ואתחלק** אתו בה — ומשום כך חייבו רבנן שבועה כדי שעל ידי השבועה יפרוש ולא יורה היתר לעצמו (15).

אבל לגבי "זה אומר כולה שלי", שמדובר לעניין מקח וממכר — דליכא למימר הכי, שבזה אין לומר שמורה היתר לעצמו לתפוס אחר תפיסת חבירו, שהרי תופס דבר שחבירו קנה בדמים, אימא, יתכן היה לומר, שאם בכל זאת טוען "כולה שלי", זהו משום שהוא סבור שכך היא האמת, ולכן לא נשביעהו, משום שאין טעם לשבועה זו, שהרי לא יפרוש מחמת השבועה, כיון שסבור שהוא אומר אמת — קא משמע לן שגם בטענת "כולה שלי" צריך להשבע (16).

ואי תנא מקח וממכר ואם היה כתוב במשנה רק את המקרה של "כולה שלי" ולא היה כתוב את המקרה של "אני מצאתיה" [17] הוה אמינא שדווקא התם במקח וממכר הוא דרמו רבנן שבועה עליה חייבוהו רבנן שבועה, משום דבמקח וממכר מורי מורה התופס היתר לעצמו לתפוס, אע"פ שחבירו הוא זה שקנה את החפץ מהמוכר, וטעם הוראת ההיתר הוא — דאמר, חבראי דמי קא יהיב, הרי כמו שחברי שילם דמים למוכר עבור הטלית, ואנא דמי קא יהיבנא, גם אני גם חפץ ליתן דמים עבור החפץ (18), וכיון שכן — השתא דצריכא לדידי, אשקליה אנא, עתה שצריך אני את החפץ אטלהו אני, שהרי משלם אני עליו דמים, וחבראי ששילם ראשון, ליזיל לטרח ליזבן, ילך ויטרח ויקנה במקום אחר — ומשום כך

ויבואר לקמן בהערה.

14. על פי מהרש"ל, וע"ש עוד פירוש.

17. עפ"י הגהות הב"ח.

15. עפ"י פ"י התוס' ד"ה אי תנא, ועיין בהערה הבאה.

18. כן פירש רש"י, והנה לקמן הגמרא מעמידה שמדובר שקיבל המוכר כסף משניהם, ולפי זה לא היה לרש"י לפרש שהוא רוצה ליתן דמים

16. גם זה עפ"י התוס' שם. אמנם יעוין ברשב"א שרש"י פירש את הסוגיא באופן שונה —